



VII Jornada d'Acció Social

Informe INSOCAT per a la millora de l'acció social. 10 anys de pobresa: tendència o cronificació?

Jornada coorganitzada per ECAS i la Facultat d'Educació i Psicologia de la Universitat de Girona

El present document de relatoria recull els principals continguts de la VII Jornada d'Acció Social, organitzada per ECAS (Federació d'Entitats Catalanes d'Acció Social), en col·laboració amb la Facultat d'Educació i Psicologia el divendres 10 de maig de 2024. En aquesta setena edició s'ha presentat l'informe INSOCAT per a la millora de l'acció social "Cronificació de la pobresa i creixement de la precarietat. Una mirada retrospectiva a 10 anys d'INSOCAT". Per tal de poder debatre sobre el tema, van participar en la trobada referents d'entitats socials, de Dipsalut i acadèmics experts de la Universitat de Girona que van fer una anàlisi de la situació social i econòmica actual on van fer palesa les desigualtats existents. Així doncs, la jornada va seguir el següent ordre:

9.10h | Benvinguda a càrrec de **Montserrat Vila**, degana de la facultat d'Educació i Psicologia de la Universitat de Girona, i **Mariona Puigdemívol**, directora general d'ECAS.

9.15h | Ponència sobre l'informe "10 anys de pobresa estructural" a càrrec de **Quim Brugué**, corresponsable de l'INSOCAT 2024. Conclusions amb Mariona Puigdemívol, directora general d'ECAS.

10h | Ponència "Zoom a la realitat de dades de Girona. Retrospectiva de la pobresa estructural a les comarques de Girona. Dades" a càrrec de **Narcís Pou**, tècnic de l'Observatori de Dipsalut.

10.45h | Descans

11.15h | Taula de diàleg amb **Marta Galimany**, cap d'àmbit d'ocupació de SURT; **Mònica Gibanel**, directora territorial del Casal dels Infants; **José Bolívar**, mediador intercultural i tècnic d'Igualtat de CEPAIM; **David Arenas**, tècnic d'habitatge de Sils de la fundació SER.GI. Dinamitza **Mariona Espuña**, secretària tècnica de la Comissió territorial d'ECAS a Girona.

12.30h | Cloenda a càrrec d'**Anna Planas**, vicedegana de Pràcticum i Coordinació Internacional de la facultat d'Educació i Psicologia de la Universitat de Girona; i **Sílvia Durany**, co-coordinadora de la VII Jornada d'Acció Social.

1

Benvinguda i context

9.10h | Benvinguda a càrrec de Montserrat Vila, degana de la facultat d'Educació i Psicologia de la Universitat de Girona, i Mariona Puigdemívol, directora general d'ECAS.

Les dues autoritats donen la benvinguda als presents. La degana de la facultat d'Educació i Psicologia de la Universitat de Girona, Montserrat Vila, posa de manifest l'alarma que generen les dades que es desprenen de l'estudi. Fa incisió en la necessitat de trobar la implicació en l'àmbit públic per tal de poder millorar i revertir aquestes dades.

La directora general d'ECAS, Mariona Puigdemívol, pren la paraula i subratlla que des d'ECAS tothom, des de perspectives diferents, actua per analitzar i fer front a aquesta realitat. Puigdemívol, fa un recordatori explicant que ECAS agrupa 125 entitats d'acció social que treballen acompanyant col·lectius i parla també de "La llar de les absències", una proposta exposada a la mostra floral "Temps de flors" que trasllada les dades recollides en aquest darrer informe en una proposta immersiva. Es recorda que la mostra immersiva es trobarà davant de l'Antic Cinema Modern des de l'11 al 19 de maig.



Fotografia 1 | Pla general de la sala d'actes en el moment d'iniciar la jornada.

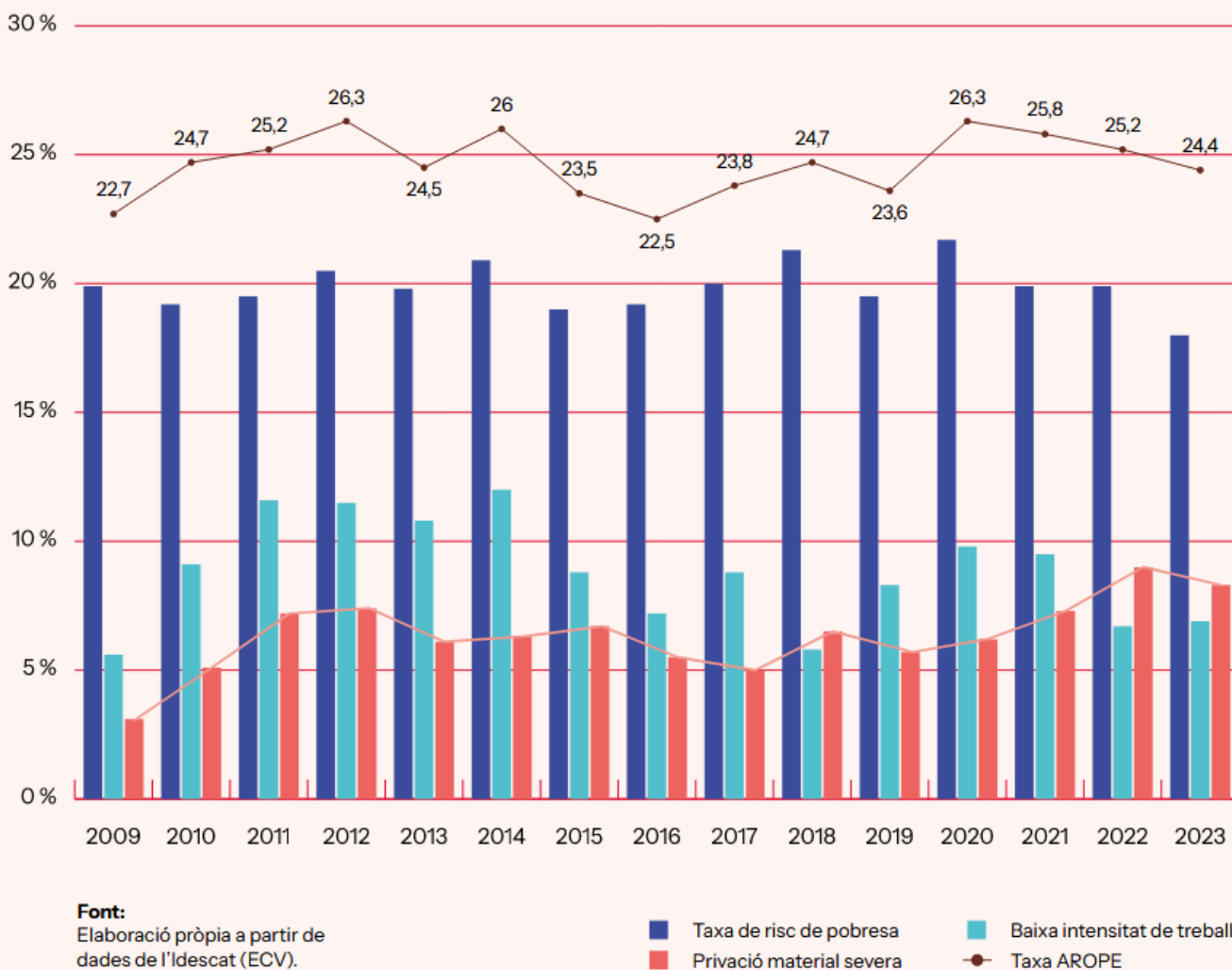
2

INSOCAT 2024: La cronificació de la pobresa

9.15h | Ponència “10 anys de pobresa estructural” a càrrec de Quim Brugué, corresponsable de l’INSOCAT 2024. Conclusions amb Mariona Puigdemívol, directora general d’ECAS.

El catedràtic de ciència política a la UdG, Quim Brugué, posa de manifest que l’informe “Cronificació de la pobresa i creixement de la precarietat. Una mirada retrospectiva a 10 anys d’INSOCAT” elaborat pel mateix Brugué i per Xavier Casademont s’ha elaborat, en part, fent entrevistes amb actors que intervenen en el dia a dia. “Cal realçar que durant el procés d’elaboració de l’informe s’han generat reunions diverses perquè més enllà de les xifres, hem plasmat el coneixement directe de la realitat. S’ha pogut donar veu a través d’entrevistes a les persones que pateixen pobresa o vulnerabilitat”, remarca. L’informe exposa que **un 25% de la població està en risc de pobresa** i això posa de manifest una problemàtica rellevant.

Taxa de risc de pobresa o exclusió social (AROE Objectiu 2020) i els seus components a Catalunya, 2009-2023 (%)



Gràfic 1 | Taxa de risc de pobresa o exclusió social (AROE Objectiu 2020) i els seus components a Catalunya, 2009-2023 (%). Extret de l’informe “Cronificació de la pobresa i creixement de la precarietat. Una mirada retrospectiva a 10 anys d’INSOCAT”.

“El més subratllable de l’informe és el fet que no hem modificat res en aquesta dècada llarga. Vam patir una crisi que va dibuixar un panorama i unes situacions complexes i tensades en termes socials. Des del 2013 fins ara, no hem aconseguit revertir aquesta situació i ens hi mantenim. Això ens parla del fracàs que hem tingut a l’hora d’abordar un tema com el de la pobresa o l’exclusió social. Partim de constatar ja fa més d’una dècada una situació socialment complexa en el país i observem com no som capaços col·lectivament de revertir-ho. Les xifres no varien i, per tant, sembla que no hi ha capacitat per fer res”, indica el catedràtic.

L’informe posa l’accent en una paradoxa que es genera entre una economia que no és capaç de traduir-se en millores en l’àmbit social, però que, seguint indicadors macroeconòmics, continua creixent. Un creixement, però, que no té impacte en la població. Aquest fet, però, sí que genera un impacte directe en la vida de les persones.

Algunes dades destacades:

1 | Una de cada quatre persones a Catalunya es troba en situació de risc de pobresa o exclusió social (també amb diferències importants segons el perfil de la població; els dos col·lectius que més destaquen són els de joves i infants, i encara amb una situació pitjor que arriba al 50%, les persones d’origen estranger o migrades).

2 | La taxa AROPE està formada per tres components: la taxa de risc de pobresa, la privació material greu i la baixa intensitat de treball. L’ARPE mostra com la privació de material extrema ha passat del 3,1 al 8,9% entre 2009 i 2023. Unes xifres que situen Catalunya a la cua d’Europa: la mitjana Europea té dades inferiors a Catalunya.

Malgrat alguns sotracos importants com les crisis 2007-2008 i 2020 amb la COVID-19, el PIB ha aconseguit una mitjana de creixement del 2,8% i les xifres d’atur s’han situat per sota el 10%, però tot això no es tradueix en impactes socials. **“Això presenta algunes novetats com l’aparició de persones que treballen, però estan en situació de pobresa, un fenomen que es coneix com ‘la pobresa en el treball’.** Això vol dir que a Catalunya gairebé un 15% de les persones que treballen, tenen dificultats reals per arribar a final de mes i requereixen suport de les administracions públiques”, exposa l’acadèmic, que afegeix que també “hi ha dades negatives pel que fa a l’atur persistent. Unes dades que podem presentar com a positives a escala global, però quan les anem desgranant veiem elements de preocupació i que no es tradueixen en dades de creixement per a la població.”

“ A Catalunya gairebé un 15% de les persones que treballen tenen dificultats reals per arribar a final de mes i requereixen suport de les administracions públiques.

Quim Brugué, catedràtic de ciència política a la UdG

Es constata com es mantenen els nivells de desigualtat en la nostra societat. Alguns elements són molt evidents i fan referència a dificultats molt visibles: mantenir l'habitatge a una temperatura adequada, per exemple. Tota aquesta situació està generant un enorme esgotament en els i les professionals i també en totes aquestes persones que pateixen totes i cada una de les situacions. També s'evidencia un esgotament en el conjunt de la societat i, per tant, es parla de 'societats cansades'. **“Crec que hauríem de ser conscients amb aquests informes que, més enllà de les xifres, estem en un context en què s'estan produint autèntiques vulneracions dels drets de les persones. Estem en un context en el qual els diferents àmbits de l'acció social es mostren propers a llançar la tovallola.** Es percep aquesta situació i és molt preocupant. Aquest esgotament es tradueix amb tendències a la polarització, els populismes... Darrere aquestes xifres hi ha pèrdua de drets, esgotament per part de professionals i això com a societat ens està tensant i produint resultats complexos”, afirma Brugué per finalitzar la seva intervenció.

La directora general d'ECAS, **Mariona Puigdemívol**, subratlla que aquests informes han combinat l'anàlisi de dades amb la intervenció de grups focus, fet que permet constatar una radiografia preocupant. **“Som davant una situació de desigualtat estructural. Fa 10 anys que es mantenen aquestes desigualtats de manera estable i això ens fa pensar que en els darrers anys els governs no han situat la lluita per reduir l'exclusió social en l'agenda política.”** Puigdemívol destaca que en el marc de les sessions de treball qualitatiu per tal d'elaborar l'informe s'ha posat de manifest per part de les entitats del tercer sector una radiografia “devastadora”. “Ens situa en una sensació de frustració, de molta impotència perquè veiem com les entitats socials, tot i la feina que fem, no aconseguim transformar les coses. Aquesta és una primera radiografia i hem de veure, com a entitats socials, quines palanques podem activar i que aquestes dades ens permetin identificar i ens permetin identificar canvi.”

“**Som davant una situació de desigualtat estructural. Fa 10 anys que es mantenen aquestes desigualtats de manera estable i això ens fa pensar que en els darrers anys els governs no han situat la lluita per reduir l'exclusió social en l'agenda política.**”

Mariona Puidellívol, directora general d'ECAS

Les entitats socials atenen un gran volum de persones que permeten pal·liar situacions d'extrema gravetat. En el marc del treball qualitatiu fet per tal d'elaborar l'informe, sorgeixen diferents propostes per a la millora de la situació que són les següents:

1 | Hi ha d'haver un increment de la inversió en polítiques socials per poder equiparar-lo a educació i sanitat. Cal una aposta pressupostària real perquè els drets socials puguin combatre totes les problemàtiques de manera real i efectiva.

2 | Cal una aposta ferma de treball conjunt col·laboratiu entre l'administració i les entitats socials per construir polítiques públiques.

L'administració percep les entitats socials com a prestadores de serveis i no com a actors per construir polítiques socials. És imprescindible la col·laboració amb l'àmbit acadèmic.

3 | La no-capacitat de poder traduir el creixement econòmic en un major benestar social es tradueix en creixement de populismes, desconfiances, creixement de discursos de la por que potencien les diferències. Per això és imprescindible el treball comunitari.

4 | Cal poder posar el focus en la innovació. És necessari testar polítiques públiques de futur. La renda bàsica universal n'és una, però cal poder pilotar i posar en pràctica noves polítiques socials.

El públic assistent planteja la necessitat de trobar indicadors econòmics globals que mesurin el creixement i el benestar de les persones incorporant altres inputs com la sostenibilitat pel benestar.

3 Un zoom a la situació de les comarques gironines

10h | Ponència “Zoom a la realitat de dades de Girona. Retrospectiva de la pobresa estructural a les comarques de Girona. Dades” a càrrec de Narcís Pou, tècnic de l'Observatori de Dipsalut.

El tècnic de l'Observatori de Dipsalut, **Narcís Pou**, intervé per parlar de la situació al territori gironí. Ho fa segmentant la seva intervenció en tres marcs: penes, salut i dades. Pel que fa a la salut, Pou posa de manifest que el seu àmbit va molt més enllà del context sanitari entès purament com l'atenció sanitària als centres hospitalaris i al CAP. “Tal com diu **Ilona Kickbusch**, la salut és bàsicament una estructura social que es crea entre la interrelació de la persona amb el procés de la vida diària, on la gent viu, estima, aprèn, treballa i juga.”

Pou explica que el 80% de la salut de les persones depèn de factors externs al sistema sanitari. “El problema que tenim en la salut pública és que cada setmana passa un tsunami per sobre. **I això posa a parlar els determinants comercials de la salut, que estan construïts pel bé comú, però tenen conseqüències negatives per a la salut que paguem amb diners públics.**” Tot plegat afecta amb major mesura a les persones en risc de pobresa. També hi ha factors com l'emergència climàtica que a partir d'ara comencen a tenir un pes important. “Ens pensàvem que abans només ens contaminaven els fums dels cotxes, però tot el que fem ens afecta a la salut”, precisa Pou.

“**Tot i ser Diputació, tenim dificultats per demanar dades. S'han de seguir protocols extensos, sovint s'han de pagar... i quan les dades arriben, no arriben desagregades i no s'obtenen.**”

Narcís Pou, Tècnic de l'Observatori de Dipsalut

Algunes dades destacades:

- 1 | Els espanyols i les espanyoles amb educació superior viuen 4 anys més de vida.
- 2 | Les nenes de famílies pobres tenen quatre vegades més risc de patir una malaltia greu.
- 3 | El 47% de la població de 3 a 14 anys de la regió sanitària de Girona té un comportament sedentari (ESCA 21-22).
- 4 | A Catalunya el 9,1% de la població viu en condicions d'amuntegament. El 14,8% dels i les joves de Catalunya han abandonat prematurament els estudis.

El tècnic posa de manifest una problemàtica: les polítiques municipals no es poden regir amb aquestes dades perquè no estan segmentades per territori. “Amb això no es pot treballar i amb això vinc a compartir l’encàrrec que hi ha des de l’Observatori: oferir dades dels municipis de la comarca de Girona. És un territori molt privilegiat en molts sentits, però també té moltes dificultats.”, manifesta.

Pou afegeix que **“hi ha dificultat per obtenir dades, les dades no són desagregades... Tot i ser Diputació, tenim dificultats per demanar aquestes dades. S’han de seguir protocols extensos, sovint s’han de pagar... I quan les dades arriben, no arriben desagregades i no s’obtenen**; es recullen malament o sense diferenciar per sexe, edat... Quan ens arriben tenim una feina immensa a netejar-les o ens serveixen molt poc.”, subratlla.

Una altra de les problemàtiques per obtenir dades a la província de Girona és que el 85% dels municipis tenen menys de 1.000 habitants i això fa que, en alguns casos, s’entri en conflicte amb la política de privacitat i protecció de dades. Aquest fet esdevé altament perjudicial perquè impedeix aconseguir dades de municipis i per aquest motiu, sovint moltes dades se segmenten per regió sanitària, comarca o província, però no per municipi.



Fotografia 2 | Narcís Pou, tècnic de Dipsalut, exposant dades del risc de pobresa extrema.

Algunes dades destacades:

1 | **El risc de pobresa.** Durant uns anys el risc de pobresa va tenir una tendència a la baixa, però aquesta s'ha capgirat i ara va a l'alça. L'any 2023 el risc de pobresa a Catalunya era del 18%.

2 | **El risc de pobresa extrema.** La dada més contundent és el risc de pobresa extrema, que indica la privació de necessitats bàsiques. Les xifres indiquen que els territoris gironins amb més risc de pobresa extrema són Lloret, Castelló Empúries, Torroella, Ullà, Cap de Creus, Figueres, Salt...

3 | **L'índex d'esforç de pagament del lloguer.** Aquest indicador no només repercuteix en persones pobres, també persones amb capacitat socioeconòmica més elevada. L'índex d'esforç de lloguer puja i no para de pujar.

Pou conclou que al llarg del territori gironí hi ha un patró marcat i hi ha línies de treball clares i "municipis que s'ho han de fer mirar". "A mi em preocuparia que quan posem la banya en un municipi, l'intentem explicar des de la profunditat. Tenim la responsabilitat d'actuar amb cura i des d'una mirada conscient en els municipis i cal posar-hi atenció."

4

Taula de diàleg amb entitats del territori gironí

11.15h | Taula de diàleg amb Marta Galimany, cap d'àmbit d'ocupació de SURT; Mònica Gibanel, directora territorial del Casal dels Infants; José Bolívar, mediador intercultural i tècnic d'igualtat de CEPAIM; David Arenas, tècnic d'habitatge de Sils de la fundació SER.GI. Dinamitzadora Mariona Espuña, secretària tècnica de la Comissió territorial d'ECAS a Girona.

La secretària tècnica de la comissió territorial d'ECAS a Girona introdueix la taula rodona exposant que les persones migrades, els infants i els adolescents menors de 16 anys són el col·lectiu més vulnerable segons les dades de l'estudi.



Fotografia 3 | D'esquerra a dreta: Mariona Espuña, Marta Galimany, Mònica Gibanel, David Arenas i José Bolívar.

En la seva intervenció, **Marta Galimany**, cap d'ocupació de la Fundació SURT (que treballa per empoderar dones en risc d'exclusió), exposa que: “La feminització de la pobresa és la prevalença de la pobresa. S’ha de veure des de moltes perspectives i això es fa amb una mirada interseccional. L’estructura patriarcal també ens afecta, i tots els aspectes relatius a l’edat, gènere, i origen hi tenen una incisió.”

S’exposa el cas d’exemple de la Mariana, una dona ucraïnesa de 56 anys, migrant, amb fills a càrrec, estudis superiors i sense feina. “Al principi d’arribar estava relegada a l’economia submergida, fins que no va arreglar la situació administrativa i tot això va anar minvant. Pel que fa a les condicions laborals que es troba la Mariana, són poc dignes en general. Les ajudes públiques són precàries, la seguretat social no cobreix totes les situacions i és un peix que es mossega la cua”, exposa.

“ Crec que una part important és la feina de les entitats de cara a les empreses per sensibilitzar-les, i que obrin les portes per inserir dones en espais i perfils laborals que abans no s’hi havia pensat.

Marta Galimany, cap d'ocupació de la Fundació SURT

Algunes dades destacades:

- 1 | Les dones cobren un 19,6% menys que els homes a Catalunya.
- 2 | Les dones tenen el 51% dels contractes temporals.
- 3 | Les dones tenen el 72% de les jornades parcials.

Galimany explica, a través de l’exemple de la Mariana, la roda de la cronificació de la pobresa i com la tradicional divisió sexual del treball acaba derivant en situacions precàries perquè, a més a més, les dones són les qui tenen l’encàrrec de les cures familiars. “Com ho podem fer per sortir de la roda? Des de fa anys intentem fer formacions que estan lligades als sectors masculinitzats, per exemple, mecànica d’ascensors. Crec que una part important és la feina de les entitats de cara a les empreses per sensibilitzar-les i que obrin les portes per inserir dones en espais i perfils laborals que abans no s’hi havia pensat”, afegeix Galimany, que alerta que “tot això genera una violència estructural amb perspectiva de gènere”.

La directora territorial del Casal dels Infants, **Mònica Gibanel**, comença la seva intervenció exposant el següent: “L’any 2010 treballava en intervenció directa i tenia una companya que era educadora que em deia que tenia la sensació que acompanyava a la gent a ser pobre”. S’exposa la realitat complicada amb què xoquen les persones que treballen a peu de carrer i, en el cas de la infància, les qui treballen amb la realitat de la pobresa infantil.

“ **No tenim dades territorials, però 1 de cada 3 infants està en situació de pobresa infantil. Un 10% està en situació de pobresa severa.**

Mònica Gibanel, directora territorial del Casal dels Infants

“L'opacitat de les dades parla poc de la situació que vivim. No tenim dades territorials, però 1 de cada 3 infants està en situació de pobresa infantil. Un 10% està en situació de pobresa severa. Això vol dir que un de cada tres infants no té accés a certes coses que ens permeten una qualitat de vida digna i que haurien d'estar a l'abast de tothom (habitatge, alimentació, etc.)”, remarca Gibanel. Afegeix que la pobresa infantil deriva directament de la situació de pobresa que viuen les famílies.

“Quan parlem de pobresa infantil la gent es queda amb necessitats bàsiques no cobertes: manca d'alimentació, de roba, d'espais de lleure... Jo ho relaciono amb drets. Hi ha una privació de poder accedir a l'educació, per exemple, o una manca d'accés a la cultura: no s'ha pogut tenir accés a un museu, no s'ha pogut participar de la vida de la comunitat des d'una perspectiva plena, etc. Potser hi ha una sèrie de responsabilitats afegides perquè potser l'infant ha de tenir cures dels seus germans o germanes”, explica Gibanel. **La tècnica manifesta que només el 2023 des del Casal dels Infants han atès 500 infants i adolescents.**

Segueix la seva intervenció el mediador intercultural i tècnic d'igualtat de CEPAIM, **José Bolívar**. Comença la seva intervenció amb la frase “el món és un lloc insegur i, per tant, les migracions mai s'aturaran”.

Bolívar exposa que tot pot trobar el seu inici en el context de la colonització, que defineix com “aquella veritat incòmoda que costa de reconèixer”. L'expert parla de la tensió que hi ha al sud global i de l'impacte de la colonització en la construcció social actual i la interferència que té en les oportunitats i les desigualtats de la societat. Però, a la vegada, posa un contrapunt d'esperança amb un exemple, el de l'onada de calor que va viure Chicago l'any 1994.

“ **Si hi ha pobresa estructural és perquè hi ha violència estructural. En el triangle de la violència veiem tres pobreses: la que es veu, la cultural i l'estructural.**

José Bolívar, mediador intercultural i tècnic d'igualtat de CEPAIM



Fotografia 4 | Pla general de la sala d'actes en el moment d'iniciar la taula rodona.

Bolívar exposa que quan parlem de teoria dels drets humans cal recordar que els estats han de respectar i també fer respectar els drets humans. Tot ho resumeix en un triangle: “Si hi ha pobresa estructural és perquè hi ha violència estructural. En el triangle de la violència veiem tres pobreses: la que es veu, la cultural i l'estructural. Mentre culturalment existeixi aquesta càrrega de violència això provoca que hi hagi una superinjecció, i l'estructura no afavorirà mai la ciutadania. Al final això estructura els estats”, remarca.

Finalment, intervé **David Arenas**, tècnic d'habitatge de Sils de la fundació SER.GI, i comença remarquant que el dret a l'habitatge ha quedat per sota del dret a la propietat privada. El tècnic apunta que és una problemàtica que es va començar a treballar fa més de vint anys a Girona, des de 1997. “Des d'aleshores fins ara hi ha una gran diferència i cada cop veiem més persones en risc de perdre l'habitatge, però hi ha moltes persones que ni tan sols hi tenen accés.”, subratlla.

“ **A Girona una persona que no cobri més de 24.186 euros a l'any es troba en situació d'exclusió residencial.**

David Arenas, tècnic d'habitatge de Sils de la fundació SER.GI

Arenas manifesta que l'habitatge es pot abordar des de Serveis Socials, Urbanisme o Ciutadania. Apunta que es troba sovint amb casos que entren en conflicte amb l'administració i la propietat privada a causa de la quantitat de persones que es lucren a partir dels immobles. **“Al final, si no tens cap dret, tampoc et pots acollir al fet que l'administració, que és suposadament garant, et protegeixi.”**, expressa Arenas, que afegeix que **“a Girona una persona que no cobri més de 24.186 euros a l'any es troba en situació d'exclusió residencial.** A més a més, segons Nacions Unides, el preu del lloguer no hauria de superar el 30% del sou.”

El tècnic posa de manifest que el preu per metre quadrat actualment al territori gironí se situa en 10,36 euros, és a dir, més de 415 euros per un habitatge de 40 metres quadrats. Fet que, tenint en compte les recomanacions de Nacions Unides, implica que una persona ha de tenir un sou de 1.360 euros, com a mínim. “Portem una dinàmica que en els últims 10 anys no s'ha fet una política de protecció oficial i això ha portat a màniga ampla a l'especulació. L'any 2007 es va fer la Llei de l'Habitatge que deia que el 2030 passaríem de l'1 al 15% de pisos de protecció oficial. Seguim en un 1%”, denuncia Arenas, que conclou la seva intervenció manifestant que “hem de lluitar i defensar el dret a l'habitatge perquè el puguem gaudir totes les persones.”

5

Cloenda

12.30h | Cloenda a càrrec d'Anna Planas, vicedegana de Pràcticum i Coordinació Internacional de la facultat d'Educació i Psicologia de la Universitat de Girona; i Sílvia Durany, co-coordinadora de la VII Jornada d'Acció Social.

La vicedegana de Pràcticum i Coordinació Internacional de la facultat d'Educació i Psicologia de la Universitat de Girona, **Anna Planas**, i la co-coordinadora de la VII Jornada d'Acció Social, **Sílvia Durany**, inicien la cloenda de l'acte.

La vicedegana insisteix que cal que la Universitat trobi la manera de fer implicar més als i les estudiants per tal que se sentin més interpel·lats en jornades com la que s'ha coorganitzat des d'ECAS, posant d'exemple la manca d'estudiants a la sala: “Els i les estudiants no se senten interpel·lats i són les persones qui exerciran com a futurs professionals, alguna cosa no funciona”. Sílvia Durany pren la paraula i valora positivament totes les reflexions que han sorgit en el marc de la jornada, agraeix a tothom la seva assistència i es posa punt final a l'acte.

Finalment, intervé breument José Bolívar que conclou l'acte fent la següent afirmació: “Martin Luther King i Gandhi volien canviar el món? No. Un volia asseure's lliurement dins l'autobús i l'altre defensava un preu just. La feina als carrers és més necessària que mai. No s'ha de caure en la desesperació.”